

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos folyóirat

TARTALOM

NAGY LÁSZLÓ Gondolatok a munkáltató anyagi felelősségének továbbfejlesztéséről.....	527	VIDA SÁNDOR Fogyasztói véleménykutatás eredményeinek felhasználása az USA védjegyjogi ítélkezésében	565
CSILLAG GYÖRGY Terv és/vagy épület, avagy: mit véd a szerzői jog? ...	533		
RÁCZ GYÖRGY A foglalkozástól eltiltás — összehasonlító jogi vetületben	538	Jogirodalom—Jogélet	
ZOLTÁN ÖDÖN A termelői felelősségről	542	Ádám Antal: A társadalmi szervezetek fogalma, típusai és jogállása de lege ferenda (PFEIL EDIT)	569
SZABÓ MIKLÓS A nemzetközi jog sajátosságainak hatása a jog fogalmára	548	Törő Károly: Az orvosi jogviszony (TATÁR IRÉN)	572
KIRÁLY MIKLÓS A deliktuális felelősség nemzetközi magánjogi szabályozásának jelenkori fejlődéséről	553	Hajdú Lajos: Büntetés és büntetés Magyarországon a XVIII. század utolsó harmadában (KÓHEGYI MIHÁLY).....	575
Szemle		KUKORELLI ISTVÁN Állam — térkapcsolatok — demokrácia (Bihari Ottó emlékülés)	577
RUSZOLY JÓZSEF A kiegészítés újabb historiográfiája és a jogtörténet...	559	STIPTA ISTVÁN Ijjas József kandidátusi értekezésének vitája	578

СОДЕРЖАНИЕ: Ласло Надь: Мысли о дальнейшем развитии материальной ответственности работодателя — Дьёрдь Чиллаг: Проект и/или строение, или же, что защищается авторским правом? — Дьёрдь Рац: Лишение права заниматься определенной профессией в сравнительно-правом аспекте — Эде Золтан: Об ответственности производителя — Миклош Сабо: Влияние особенностей международного права на понятие права — Миклош Кирай: О развитии регулирования деликтной ответственности по международному частному праву современности — Обзор: Йожеф Русой: Новая историография Австро-венгерского соглашения и история права — Шандор Вида: Использование результатов исследования мнения потребителей в решениях споров по товарным знакам в США — Юридическая литература-юридическая жизнь: Адам Антал: Понятие типы и правовое положение общественных организаций de lege ferenda Эдит Пфеил — Тёрё Карой: Правоотношение врача (Ирен Татар) — Хайду Лайош: Преступление и наказание в Венгрии в последней трети XVIII века (Михай Кёхедьи) — Иштван Кукорели: Государство — связи в пространстве — демократия (совещание в память Отто Бихари) — Иштван Штипта: Обсуждение кандидатской диссертации Йожефа Ийаша.

INHALT: László Nagy: Gedanken über die Weiterentwicklung der materiellen Verantwortung des Arbeitsgebers. György Csillag: Plan und/oder Gebäude: was schützt das Urheberrecht? — György Rácz: Berufsverbot vom dem Gesichtspunkt der Rechtsvergleichung betrachtet. — Ödön Zoltán: Über die Verantwortung des Herstellers. — Miklós Szabó: Die Wirkung der Eigenart des internationalen Rechts auf den Rechtsbegriff. — Miklós Király: Über die gegenwärtige Entwicklung der internationalen privatrechtlichen Regelung der deliktuellen Verantwortung. — REVUE: József Ruszoly: Neuere Historiographie des Ausgleiches von 1867 und die Rechtsgeschichte. — Sándor Vida: Anwendung der Ergebnisse der Konsumenten-Meinungsforschung in der Schutzmarken-Rechtsprechung der USA. — RECHTSLITERATUR — RECHTSLEBEN: Antal Ádám: Begriff, Typen und Rechtsstand de lege ferenda der gesellschaftlichen Institutionen (Edit Pfeil). — Károly Törő: Das ärztliche Rechtsverhältnis (Iren Tatár). — Lajos Hajdú: Straftat und Strafe in Ungarn im letzten Drittel des 18. Jahrhunderts (Mihály Kőhegyi). — István Kukorelli: Staat — Raumbeziehungen — Demokratie (Gedenksitzung Ottó Bihari). — István Stipta: Diskussion über die Dissertation von József Ijjas

CONTENTS: László Nagy: Some thoughts on the further development of the material liability of the employers — György Csillag: Plan and/or building: what does copyright law protect? György Rácz: The deprivation of profession — in a comparative view — Ödön Zoltán: On products liability — Miklós Szabó: The influence of international law on the notion of the law Miklós Király: On the modern development of the regulation of the delictual liability in the conflict of laws — REWIEW: József Ruszoly: The new historiography of the compromise of 1867 and the legal history — Sándor Vida: Use of the results of the customers opinion research in deciding patent law cases in the U.S. LEGA LITERATURE—LEGAL LIFE: Antal Ádám: The notion of the social organisations, their types and legal position de lege ferenda (Edit Pfeil) Károly Törő: The medical legal relations (Iren Tatár) Lajos Hajdú: Crime and punishment in Hungary in the last decades of the 18. Century Mihály Kőhegyi) István Kukorelli: State — connections — democracy (Memorial session Ottó Bihari) István Stipta: The discussion of the dissertation of István Ijjas

pest a *kötet államjogi része halványabb*. Ennek magyarázata lehet néhány elfoglaltság miatti távolmaradás, ami azonban (ez nem a szerkesztő bűne) írásban később pótolható lett volna, arányosabbá téve ezzel a tanulmánykötetet. Az önkormányzatokkal foglalkozó írásokat leszámítva tulajdonképpen csak három-négy tanulmány kifejezetten államjogi-alkotmányjogi indíttatású, ezek is egymástól függetlenek, alapfogalmakkal (a tudományág elnevezése, a jogforrás-endszer kérdései) foglalkoznak. Az „nlékkötet műfaja szempontjából véldaadónak tartom „az állami szervek közötti egyensúlyozó rendszer kialakításának problémája Bihari Ottó koncepciójában” című előadást, amely valóban megszüntetve-megőrzi az örökséget, feltárva és alkotóan továbbfejlesztve azt. Nem kevésbé érdekesítő a parlamentről de lege ferenda tartott referátum, amely a legfelsőbb szuverén testület és a tényleges hatalomgyakorlás összefüggéseit keresi. Jól egybevág az írás Bihari Ottónak a parlament munkájáról készített rádió-interjújával (ld. 535—539. old.).

A szakmai vonatkozásokról visszaterve a személyesekre — erre ösztönöz a kötet rádióinterjúkat tartalmazó függelék is — *ad-e emberi portrét az emlékkönyv Bihari Ottóról?* Az egyik bevezető főreferátum végigkíséri az életutat, leltárt készít fontosabb műveiről. Ezt egészíti ki a munkásságot teljeskörűen bemutató bibliográfia, amely közel 250 tételt sorol fel, közöttük 21 monográfiát és nagyjából ugyanennyi tankönyvet.

Az emlékülés szónokai sem mentesek a tudóssal, a baráttal, a kollégával való személyes találkozások hatása alól, az emlékmozzaikokból tovább építhető az emberi pályája. A mozaikok közül néhány; a nemzeti kisebbség tagjaként Temesváron átélt *gyermekkor* lehet a magyarázata a nemzetiségek iránti érzékenységének — véli az egyik hozzászóló. Talán nem csak ennek, hanem a demokrácia iránti érzékenységének, mivel a demokrácia mindig a kisebbség-többség viszonyára épül. A *debreceni egyetemi évekről*, a tanszéki elődökről, a közjog akkori állapotáról, a közös élményekről ad számot az egykori évfolyamtárs, a későbbi pályatárs. A *gyakorlati közigazgatási munkában* együtt eltöltött évekre emlékezik közigazgatásunk egyik jelenlegi vezetője, annak mindennapi izgalmaira Bihari Ottó a kötetben közölt interjúban is visszatér. A *pécsi egyetemen és a Dunántúli Tudomá-*

nyos Intézetben végzett tevékenységéről sokan vallanak; két csomópont tapintható ki, az 1957—1964 közötti dékánosság, és 1973, amikor Bihari átveszi az intézet vezetését. A vallomásokból feltárulnak egy nem mindennapi élet kontúrjai; az iskolateremtő, a diákköri munkára figyelő, a fiatalokat pályára segítő professzor, a hazai és nemzetközi kutatásokat szervező, inspiráló tudós mindennapjai. Bihari Ottó a közélet aktív részese, mint mindenütt, ott is erős, meghatározó személyiség, aki véleményét sohasem csomagolta be. Minderről önmaga is nyilatkozik a könyvben, elismervén hirtelen természetét, hangjából ugyanakkor kicsendül a család, a fiatalok, a munka, a szépirodalom szeretete.

Nem lehettem jelen az emlékülésen, szabad legyen ezért személyes véleményemmel zárnom mondandómat. Valamelyest ismerve az életművet és alkotóját, Bihari Ottót európer és — a korba mindig belehelyezve — reformer gondolkodónak tartom. Személyes találkozásainkon — bevallom, félve tiszteltem — nem egy bátorító szót kaptam tőle. Inspiráló gondolatait kutatásaimban ma is hasznosítom, s kötetét — amelyek mellé most odaállítom ezt az emlékkönyvet — gyakran leemelem a könyvespolcra. Nincsen rajtuk por.

Stipta István

Ijjas József kandidátusi értekezésének vitája

A Tudományos Minősítő Bizottság által kiküldött bírálóbizottság előtt 1987. április 21-én zajlott le Ijjas József egyetemi adjunktus (Budapest/Miskolc) *Német-Ausztria provizórikus kormányzati rendszere* című kandidátusi értekezésének nyilvános vitája. A bizottság elnöke Rác Attila tudományos főmunkatárs volt, opponensként Diószegi István és Takács Imre egyetemi tanárok működtek közre.

A disszertáció az Osztrák—Magyar Monarchia felbomlása után létrejött Német—Ausztria kormányzati rendszerét dolgozta fel. Bár az egyetemes és hazai történelem művelői számos, Ausztriával kapcsolatos művet írtak már, a hivatalos bírálók mégis szerencsésnek tartották a disszertáns tárgyválasztását.

Stipta István egyetemi adjunktus, NME Állam- és Jogtudományi Kar (Miskolc).

A zömmel politikatörténeti feldolgozások után Ijjas József intézménytörténeti nézőpontja, jogtörténeti közelítése önmagában is novumot jelent. Más kérdés az, hogy mennyiben lehet sikeres idegen országbeli intézmények magyar történeti feldolgozása. Diószegi István bátorító álláspontja szerint a nemzeti történelem felségterületére a külföldi történész a komparatiztika menlevele nélkül is beléphet. Ha — mint Ijjas József — ismeri az eredeti forrásokat, feldolgozókat, a honi történészek beidegződésaitől, elfoglaltságaitól mentesen közelíti meg a témáját. A disszertáció vitájának végkövetkeztetése szerint a szerző dolgozata az osztrák tudományosság számára is hasznos megállapításokat tartalmaz. Diószegi István a szerzőben egyenesen a nemrég elhunyt Kerekes Lajos nemzetközi léptékű munkásságának folytatóját látja.

Az értekezés főbb megállapításait követve először a német—osztrák állam létrejöttének mozzanatait emelhetem ki. A szerző először a Saint—Germain-i békeszerződéssel „életre ítél” Ausztria kialakulásának főbb állomásait vizsgálta. Az államalakulás politikai célkitűzését 1918. október 3-án fogalmazták meg. A politikai táborok (pártok) erre vonatkozó konkordációja október 10-én született meg. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés október 21-i megalakulása után október 30-án történt az államalapító határozat elfogadása, majd egy nappal később a hatalom tényleges átvétele. A szerző álláspontja szerint Német-Ausztria megalapítása nem mint a nemzeti önrendelkezési jog önkéntes megvalósítása, hanem mint egy külpolitikailag determinált helyzetben hozott kényszerintézkedés fogható fel.

A disszertáció egyik újszerű megállapítása szerint az 1918. október 30-i alkotmányfragmentum a korábbi katonai diktatúra tagadásaként a nagy francia forradalom reminiscenciáit is tartalmazó direktorialis kormányformát alkotott. Az alkotmányozás eme túlbuzgó intézkedése mellett a tanulmányból megismerhetjük a gyors államszervezés során elkövetett strukturális hibákat is. A szerző ide sorolja a bizalmatlansági indítvány hiányát; azt a tényt, hogy az Államtanács nem rendelkezett vétőjoggal és hogy az államtitkároknak nem volt ellenjegyzési joguk. Egy későbbi (1919. december 19-i) alkotmányfragmentum részben korrigálta a tapasztalt hiányosságokat. A régi osztrák kormányzati konstrukcióhoz visszakanyarodva kiépítette az ál-

lam és kormányfő tisztségét, az Államkormányt valóban kormányra alakította és a politikai felelősségének érvényesítésére bevezette a bizalmatlanság intézményét.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés egyik fontos feladata volt az Alkotmányozó Nemzetgyűlés közjogi alapjainak megteremtése. A tanulmány fontos része ezen testület és a további provizórikus rendszer viszonyainak elemzése. Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés a korábbi átmeneti szakaszhoz kettős módon viszonyulhatott. Vagy — amint azt az Ideiglenes Nemzetgyűlés tette — a jogi diszkontinuitás elvét fogadja el, tehát önmagát saját határozata alapján eredeti, azaz más autoritásból le nem vezethető módon a népszuverenitás letéteményezésnek nyilvánítja, vagy pedig saját magát az Ideiglenes Nemzetgyűlés jogutódjának tekinti. A politikai célszerűség — olvashatjuk a tanulmányból — az utóbbi mellett szólt, az Alkotmányozó Nemzetgyűlés ezt az alternatívát választotta. A fenti dilemma hasonló módon vetődött fel és oldódott meg hazánkban is a felszabadulást követő közjogi harcok során.

A dolgozat tartalmi áttekintése során az 1919. március 14-i alkotmányfragmentumot említjük még. Ez a dokumentum — az Alkotmányozó Nemzetgyűlés túlsúlyának megőrzése mellett — az államfői tisztség „pótlékeként” ezen testület elnökét ruházta fel bizonyos jogokkal a kormányzati és végrehajtó hatalom területén. Mivel azonban az elnök nem kapta meg sem a parlament feloszlatajának, sem pedig a kormány kinevezésének jogát, a kormányzati rendszer Achilles-sarka változatlanul az államfői tisztség szabályozatlansága maradt.

A szerző összegzése szerint a társadalmi és politikai forradalmak sajátos dialektikája érvényesült az osztrák alkotmányozásban is. Az alkotmányos monarchia tagadásaként létrejött egy direktorális köztársaság, majd — a kor politikai viszonyainak eredményeként — egy közbülső, „átlagolt” megoldás, egy sajátos parlamentáris köztársaság.

Az opponensek méltatták Ijjas József feldolgozásmódját, a dolgozat áttekinthetőségét, olvasmányos stílusát. Helyeselték, hogy a releváns alkotmányjogi dokumentumokat időbeni sorrendben vizsgálta. A dolgozat egyébként példája lehet a hasonló tárgyú feldolgozásoknak: először a politikai háttérrel, majd a jogdogmatikai kérdéseket elemzi, végül — összegezésként — az intézménytörténeti fejlődéstendenciát foglalja össze. Mindezt széles forrásbázison, hiszen a jogszabályokon túl felhasználta a nemzetgyűlési jegyzőkönyveket, a jogforrások indoklásait, a különböző pártállású napisajtó információit és a levéltári anyagok adatait.

A fontosabb opponensi megállapítások közül elsőként Diószegi István Német-Ausztria speciális fejlődési irányait hangsúlyozó felvetését említhetjük meg. Nézete szerint valóságos kuriózumnak tekintendő, hogy míg az egykori Osztrák—Magyar Monarchia újjáalakuló államai kivétel nélkül történeti alapon építkeztek, Német-Ausztria nem tudott, vagy inkább nem akart tudni saját múltjáról, és létét is úgy fogta fel, mint a Habsburg-múlt tökéletes antitézisét. Ugyanígy vélekedett a jövőjéről is; az „életképtelenség” teóriájára hivatkozva egyetlen osztrák politikus sem kívánta az önál-

ló Ausztriát. A győztes hatalmak más-képp döntöttek. A kis Német-Ausztriának tudomásul kellett vennie, hogy — idézve Diószegi István szellemes megállapítását — függetlensége nem olyan tulajdon, amellyel szabadon rendelkezhet.

Takács Imre felvetette az alkotmányos intézmények kontinuitásának és a forradalmi helyzet révén előállt megszakíttottság mélyebb államjogi elemzésének igényét. Valóban különös jelenséggel állunk szemben: az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagjait 1911-ben választották meg, így ők a történelmi sorsforduló idején személyükben is a kontinuitást képviselték. A váratlanul előállt háború utáni helyzetben viszont eredeti elképzeléseiktől eltérő politikai programot kellett képviselniük.

A bírálók elfogadták Ijjas József választát, amely szerint Ausztriában 1918-ban elméleti diszkontinuitás és gyakorlati kontinuitás valósult meg.

Az opponensek a dolgozatíró módszerét alkalmasnak találták a választott tárgy feldolgozására. Diószegi István ugyan néhol feleslegesnek vélte a „paragrafusok mikroszkopikus elemzését”, de maga is megengedte, hogy a köztörténész számára idegen dogmatikai elemzés nem nélkülözheti ezt a módszert.

A tanulmány reménybeli publikálása esetén szükség lenne egy európai kitekintésre (Diószegi István), továbbá utalni lehetne a magyarországi fejlődés rokonvonásaira is (Takács Imre).

A jelölt válasza után a bírálóbizottság a dolgozat tudományos értékét maximális pontszámmal honorálva javasolta Ijjas József részére a kandidátusi fokozat odaitélését.